

Landskap: SKÅNE ..... Upptecknat av: William Richter
 Härad: Albo ..... Adress: .....
 Socken: Fågeltofta ..... Berättat av: Per Knutsson
 Bonderum
 Uppteckningsår: 1928 ..... Född år ..... i .....

Uppteckningen rör

Höstning	1
Höslätter	2
Plöjning och harvning.	2-3
Såden tröskades med pleijlar	5
Malt och fodersäd maldes på handkvarnar	5
<i>Julen</i>	6
Betesgång	7
Hörarna hade solring	8
Stutar som dragdjur	8
Jullekar	9
Torvfabrikation	10
Ödsel	11
T ydor	12
Älderman.	13
Auktioner kugjordas i kyrkan	13
Gäresyn	13
Pleiledans	14
Lerväggar	15
Rida staffan	17

17 Sid.

Aéc.nr.

Per Knutsson
Bondrum,
Fågeltofta sn.
Albo hd. Skåne.

1941

Upptecknat av William Richter
Juli 1928.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

1942

Höstning.

Förr i tiden kunde fruntimren gå klädda i bara särken (Rynkesärk). På huvudet hade de "orklä", som knötos i nacken, så att en "kass" bildades. De gingo barärmsade och barfota.

Karlarna hade vida, hemnavävda linnebyxor. Hängslena (selarna) voro även hemnavävda. På fötterna hade de träskor och för övrigt skjorta och stundom även väst.på.

När vi " slo skytte" åt herrskapet började vi klockan 1 på morgonen, annars då solen stod upp. Vi hade mat med oss, och då de ringde på gården, hade vi våra skiften färdiga.

Frukost åto vi hemma. Sill pantofflor, bröd och kött. Till middag fingo vi välling och pantoffelsoppa. Meattan åto vi klockan 5 i ången. Stekt fläsk och äggokaka. - Då vi voro på mossarna, bars maten till oss, för det hade varit för långt att gå hem. - Kvällsmat fingo vi hemma, då solen var nergången: pantofflor, sill och kött.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

(172)

1941

Acc.nr.
Per Knutsson
Bondrum,
Fågeltorfta sn.
Albo, hd. Skåne.

Upptecknat av William Richter
Juli 1928.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

11

Gräset högs i stora moar med lie. Karlarna gingo först och började i ena kanten på ången. De gingo med små mellanrum, och det gällde att hinna med, annars blev man "utslagen". Baktefter kommo fruntimren och bredde ut gräset med handrivor, så att det blev lagom tjockt, och rävsade det i strängar. Så skulle man förr i tiden vända höet, då det var torrt på ena sidan. Sedan stackade man med handrivor flera strängar till en stor rund stack. Då det blivit torrt, kördes det in på vagnar, som helt voro av trä och som voro försedda med kassar på sidorna. Hjulen hade inga järnskenor och axlarna voro även de av trä. Medelst två skaklar spändes hästen för vagnen. - Från ångar och backar bar man höet på en "bärebor", som bestod av tv stänger med tvärslår. Från mossar och sankar marker kördes höet på en "höbära". Den hade två hjul ^{bak} framtill (av trä) däremellan en träaxel och på denna var fastsatt två långa stänger, försedda med tvärslår. Tre fyra lodräta stakar voro fästa längst fram, så att inte höet skulle falla av, och detta förhindrades även därigenom

att ett rep spändes från tvärsån mellan dessa stakar tvärsöver hela lasset. Högäran drogs av en karl och sparade sålunda en. -
Då hölasset kommit hem vältes det av på gården, och folkét hjälptes åt att draga upp det på stänget över logen.

Hötjugorna voro tjocka, rälga tunga.

Greporna voro helt av trä.

spadarna voro av järn men mycket klumpiga och tunga.

Träskovlar begagnades förr mycket. De voro skodda i själva kanten. Liarna köptes på marknader av göingarna, som även sålde soffor, kistor och sängar, vässestenar o.d.

Lieskaftet var litet svängt, men mejestaken var rak. Två "knaggar" voro fästa därpå till att hålla i, då man skulle slå.

Vatten till vässestenarna eller vädjestenarna togo vi i stenhål eller åar.

I strykspånen hackades små hål, så att smöret eller fett
bättre skulle fastna. Krossad sand, som fördes med i särskilda horn,
ströddes på, och så ströks lien.

3) / I Ramholm (Ystadtrakten) knabbades ägg på liarna med ham-
mare, för då stodo de sig längre. /

/ Plogen var nästan alldeles av trä utom billen, som alltid
var av järn. Den hade träås och en lång trästock med tacklor,
där öken spändes för. Hade de icke endast ök utan även stutar eller
kor som dragare, spändes alltid öken främst med linor eller rep
till de bakom varande. På stutarna och korna lade man ök, en el. parok.

Då man plöjde började man alltid i mitten med en fåra och körde sedan runomkring denna fram och tillbaks, så att en rygg bildades. Slutligen kördes runt ett par slag.

/ Man harvade med träharv med pinnarna ävenledes av trä. För omkring 50 år sedan började man på med "klösharvar", med "järnklösar" till pinnar.

/ Vid sådden användes en säkorg av halm med en träbinge undertill. Sådde man med en hand, hade man enkelt band, men med båda : dubbelt, (korsband). /

Rågen skulle vara sådd i slutet av augusti eller början av september.

Körnet såddes, då körnet blomnade.

Efter sådden "harvades, slättades och rullades", och så var det bara att vänta på skörden.

1941

5
57

Acc.nr.

Upptecknat av William richter

Per Knutsson
Slätteberga, Bondrum.
Albo härad,
S K Å N E.
Född i Tranås år 1845.
Vistats i Bondrum sedan

Juni 1928.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Då säden tröskats med pleijlar , kördes den till kvarnen för att malas. Härifrån for man till Frörum eller Månslunda, där det fanns vädermöllor. På andra ställen, där man hade tillgång på vatten fanns 'skvattor' eller vattenkvarnan. Man betalade icke kontant utan erlade tull, visst för varje tunna, som maldes. Mjölet packades sedan ner i stora 'melbingar' eller lårar och hämtades ner i halmkorgar från loftet, där lårarna stödo.

Malt och fodersäd malde man själv hemma på handkvarnar. Dessa bestodo av två runda stenar, räfflade. Den översta var försedd med ett hål i mitten där maltet slogs i och en stake i ena kanten. I den höll man, då man skulle draga kvarnen. Den översta stenen kunde höjas och sänkas, så att man kunde få mjölet finare eller grövre. På sidan fanns ett hål och en liten ränna, genom vilken mjölet kom ut.

1941

6.

Acc.nr.

Upptecknat av William Richter

Per Knutsson

Juli 1928.

Bondrum,

Fågeltofta sn.

Albo hd. Skåne.

Somliga slaktade i ny, andra i nedan.-Till jul skul- Julen.
le det bakas, så att det räckte ända till påsk, och så
bryggdes det julöl. Överallt skulle gösas fint, och då det
mestadels var ler- eller jordgolv, ströddes där på sand och
eneris. Halm breddes ut på golvet, och där fingo barnen le-
ka och stoja. Då leken slutat för dagen, gömdes halmen under
sängen tills nästa dag, då den åter användes på samma sätt.
Då julen var slut, kastade man ej bort den så begagnade jul-
halmen utan gömde den, ifall någon skulle bli sjuk, då den
användes till att bota sjukdomen med.

1941

7

För att hålla sig väl med Goenisse, och för att han skulle draga mycket till huset under det kommande året, satte man upp föda på vinden. Han skulle ha av julmaten särskilt gröt, mjölk och bröd.

I min barndom använde vi ofta en enebuske eller enegren i. s. t. f. julgran. Vi satte den då på en fot, liksom julgranen nu, och klädde den med ljus (som vi delade på mitten för att få många). Så hade vi gjort långa remsor av silkepapper och även rosor av samma material.

Till jul skulle man alltid ha lutfisk och risgröt.

1941

88

Acc.nr.
Per Knutsson
Bondrum,
Fågeltafta sn.
Albo hd.Skåne.

Upptecknat av William Richter
Juli 1928.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Kreatureren hade de endast i utmarkerna här och inte i vångarna. Därför hade de ingen särskild "byhöre" som på många andra ställen. Alla "h örarna" fingo vakta sina hjordar var och en sin. Både pågar och töser vaktade.

Dessa hade med sig "matsäckar" av linne. Andra hade ovala "fiskväskor" att ha maten i. Bäst var att ha matsäcken på ryggen, för de fingo ju ofta gå ganska långt om dagen, och då hade de minst besvär av den.

Hörarna hade "solringar" med sig för att något så när ha reda på, vad tiden led. Dessa köptes på marknaderna, och en sådan har jag en gång haft, då jag var mindre.

Korna mjölkades tidigt på morgonen, innan de släpptes ut. De, som skulle mjölkas mitt på dagen fingo stanna hemma. Vid 4-tiden mjölkades de sista gången.

Här brukade endast egna bönder ha stutar. Husmännen "drevvo" (körde, plöjde o.d.) med sina kor.

1941

9

Acc.nr.

Upptecknat av William richter

Per Knutsson
Slätteberga, Bondrum.
Albo härad,
S K Å N E.
Född i Tranås 1845.
Vistats i Bondrum sedan

Juni 1928.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Jullekar: Att kunna lyfta en stol på rak arm ansågs bra.

En lek tillgick så, att man fastsatte ett rep i takbjälken. Det bands om en persons båda ben, så att denne måste stå på armarna. Ett brinnande ljus sattes rätt långt från personen, som skulle söka släcka ljuset. Detta var inte så lätt, och det var roligt att se, hur den som försökte, ^{"vuttede"} snurrade runt, då han sökte närma sig ljuset så mycket som möjligt.

Vid jul, och ibland även annars, hände det stundom, att man skulle söka taga en sup ur ett glas, men man skulle hålla armen rak, och därför blev det inte så lätt.

1941

1910

Åvc.nr.
Per Knutsson
Bondrum,
Fågeltofta sn.
Albo hd. Skåne.

Upptecknat av William Richter
Juli 1928.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Nu tages torv upp den 1. maj, men förr inte förr än efter sådden.

"Pluddertorven". Torvmassan togs upp, breddes ut, vatten slogs på, så att det blev lagom tjockt, och slutligen "ristades" den i rutor med en lång stång (risten).

"Stryketorv". Torvmassan kördes upp på en backe, där man hade ett bord med träformar på. Ett fruntimmer strök så i massan i formarna och vände sefan upp och ned på dem och bredde ut dem.

"Bollatorv". Torven formades med händerna liksom en deg ungefär så stora som en brödkaka.

Alla tre slagen skulle sedan torka. De vändes, så att torkan skulle ta igenom, och staplades upp, så att de lågo luftigt och skyddades för regn. Därpå kördes de hem i särskilda torvahäckar, som sattes på vagnarna. Torven förvarades sedan i torvhuset.

1941

11

Acc.nr.

Upptecknat av William Richter

Per Knutsson
Slätteberga, Bondrum.
Albo härad,
S K Å N E.
Vistats i Bondrum sedan
Född i Tranås år 1845.

Juni 1928.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Gödselstacken hade de alltid utanför gården. Den jämnades ut och lades fyrkantig. På herrgårdarna "gödslade" de tre gånger om dygnet. Första gången kl. 4 på morgonen, innan de mjölkade, andra gången vid 1/2 10- tiden och se'n skulle ryktarna ha fritid till kl. 12. Tredje gången började de gödsla kl. 4, så att det var rent och fint till mjölkningen. Gödseln kördes endast ut en gång om året, och det var i slutet av augusti, så att trädan skulle bli färdig till rågsådden. Somna körde gödseln på brädhäckar, andra på spolehäckar.

Juladagsmorgon och nyårsdagsmorgon brukade drängarna stiga upp tidigt och täppa igen "mågedörren" med gödsel, så att drängen skulle ha mycket besvär att öppna den. Ibland gömde de även greparna för varandra. - Jag har inte hört, om något särskilt skulle grävas ner i gödselstaden, bara döda hundar och katter och dylikt.

1941

12

Acc.nr.

Upptecknat av William Richter

Per Knutsson
Slätteberga, Bondrum.
Albo härad,
S K Å N E.
Född i Tranås år 1845.
Vistats i Bondrum sedan

Juni 1928.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

När vipan kom, så blev det fult (böst) väder.

När lärkan kommer, har én sju vinterkulor att vänta.

Storkarna samlades vid gården och byggde ofta på taken, där man lagt upp ett hjul. En storkunge kastades alltid ner av föräldrarna.

När göken gol på bar kvist, betydde det otur eller dålig skörd. Han gol, tills han fick se den första höstacken, då blev han hög, och då kom han till gårdarna och tog t.o.m. höns.

1941

Acc.nr.

Upptecknatav William Richter

13

Per Knutsson

Juni 1928.

Bondrum,

Fågeltofta sn.

Albo hd. Skåne.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Förr hade de ålderman här i Bondrum. Han byttes varje år vid nyår. Här gick sysslan i tur och ordning bönderna emellan.

Åldermannen skulle ha hand om byahornet och tutade i detta ute på vägen, så att det hördes i hela byn. Det var, då de skulle köra gåratorv, gårasäd, dagskörslor, skotta snö osv.

Auktioner och dylikt kungjordes i kyrkan om söndagarna. Då gick ju folk mera i kyrkan än nu, och där kunde man alltid träffa dem man önskade.

Om sommaren skulle de lägga upp gären, och så blev det gäressyn, och då tror jag nästan de inte sågo så värst mycket på gärena, ty överallt skulle de ha brännvin och då blevo de så "supna" så.

1941

Acc.nr.

Upptecknat av William Richter

Per Knutsson
Slätteberga, Bondrum.
Albo härad,
S K Å N E.
Född i Tranås år 1845.
Vistats i Bondrum sedan

Juni 1928.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Pleiladans:

Då man förr tröskade med pleilar ute på logen, brukade man ibland roa sig *säg* med Pleiladans. Man skulle då hålla i 'hanolen' och låta 'slavolen/svänga runt. Så skulle man passa på och hoppa över den varje gång den kom förbi, och då fick man minsann vara kvick, för annars slog den en på benen. Ju fortare man kunde göra det, ju bättre ansågs det.

1941

Acc.nr.
Per Knutsson
Bondrum,
Fågeltofta sn.
Albo hd. Skåne.

Upptecknat av William Richter
Juli 1928.

15

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

I gamla hus var mycket med lerväggar förr i tiden. Spolar voro fästade eller iborrade lodrätt, och mellan dem flätades halm. Fruntimren skulle sedan "klinas", och det upprepades varje år "om framtiden" (våren). En piga ställde sig på vardera sidan om väggen och klinade med handen på lera. Vatten stänktes på, så att det skulle gå att det skulle gå att göra det slätt. Detta gjorde de med särskilda "träspolar". Dessa voro halvrunda träbitar, med vilka man strök över leran.

(rullades)
Leran togs i lertag ute på vången, och kördes hem i en "bår". Den breddes ut på marken, och så satte sig ett par drängar upp på var sin häst och red i den, så att den blev riktigt ältad. En dräng hade en skovel, som han öste in leran med undan för undan, där hästarna trampade.

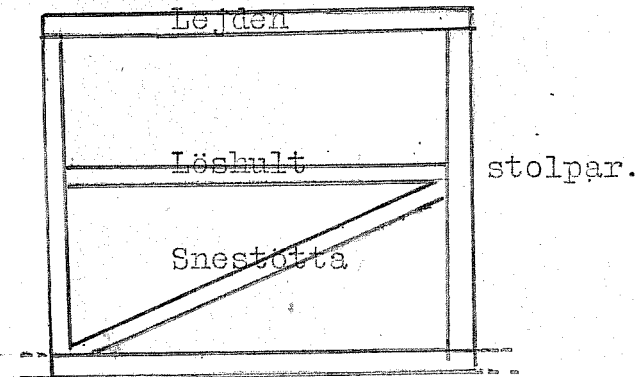
Var leran för "fet" blandades den med sand, tills den blev lagom.

Fingo de lera över, formades denna till "lerstenar" i särskilda formar av trä. Stenarna torkades och måste efterses, så att de inte sprucko. De skulle vändas ofta och torka långsamt, så blevo de bäst.

Väggarna i "stuan" voro av sådan lersten. De fingo fylla igen mellanrummen i korsvirket.

Den understa bjälken kallades "fot-trä", därifrån gick en "snestötta" mot nästa tvärbjälke, som kallades "löshult". Stolpar uppbyro alltsammans ävensom "bjälken eller lejden". Ovanpå denna restes "sparrarna".

1941

17

Acc.nr.

Upptecknat av William Richter

ca. 1845
Per Knutsson
Slätteberga, Bondrum.
Albo härad,
S K Å N E.
Född i Tranås år 1845.
Vistats i Bondrum sedan

Juni 1928.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

I min ungdom var det vanligt, att drängarna skulle "ria Staffan". Husbonnen släppte till häst. "Staffan" skulle ha en vit eller grå häst, och så redo de i rad med spelemannen starx bakom Staffan. Då jag var med, voro fjorton stycken. Stannade någon dräng hemma, hoppade vi andra allesammans av utanför den gård, där han tjänade, togo var sin mågegrep och skottade upp 'möget', så att han inte kunde öppna mågedörren på morgonen. Detta gjorde de som straff, för att han inte följt med. Utanför varje gård stannade vi och undfägnades med brännvin, så att mången fick hjälpas hem, då han blivit för "supen" (full) för att kunna rida. En krans av blommor och grönt hängdes på Staffan på den gård, varifrån han ridit ut.

Man spelade och sjöng hela vägen: "Gossar, låt oss lustiga vara! en gång jul om året varar....." Mer koomer jag inte i fråga.

På gårdarna fick man bråttom att komma ut och bjuda, för det lät inte länge vänta på sig med en "nidvisa", för dem som låtsades sova eller inte ville undfägna